

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.
Status międzynarodoprawny państwa de facto

Celem pracy doktorskiej jest zbadanie w jaki sposób państwa *de facto*: Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach i Naddniestrze wpisują się w ramy prawa międzynarodowego. Formalnie nie są one zaliczane do grona podmiotów prawa międzynarodowego, ale ich obecność na arenie międzynarodowej - choć kontestowana, nieregularna i przeważnie nieoficjalna - pozostaje widoczna. Jednocześnie społeczność międzynarodowa przez ostatnie trzy dekady nie wypracowała konstruktywnej odpowiedzi na wyzwania związane ze wspieraną przez patronów (Rosję, a w przypadku Karabachu – Armenię) proklamacją niepodległości przez te samozwańcze republiki i ich stopniowym wyodrębnianiem się od tzw. państw macierzystych: Gruzji, Azerbejdżanu i Mołdawii. Samo stwierdzenie, że państwa *de facto* zostały powołane do życia z naruszeniem zasad prawa międzynarodowego nie powoduje bowiem samoistnego usunięcia skutków tych działań ani nie prowadzi do rozwiązania zaistniałych sporów i problemów, tak dla regionalnej stabilności i bezpieczeństwa, jak i dla ich społeczności oraz innych podmiotów, na które bezpośrednio wpływa istnienie tych samozwańczych republik. Ponieważ nie można zignorować faktycznej obecności państw *de facto* w przestrzeni międzynarodowej, konieczne jest więc zbadanie ich statusu międzynarodoprawnego.

Wstępna analiza sytuacji państw *de facto* pozwala postawić hipotezę, że aktualny kształt prawa międzynarodowego umożliwia tworzenie państw *de facto*, ale utrudnia ich funkcjonowanie i rozwój do formy państwa *de iure* – pełnoprawnego podmiotu prawa międzynarodowego. Mimo to państwa *de facto* w rzeczywistości już posiadają pewne zręby podmiotowości prawnomiędzynarodowej; jej zakres jest ograniczony w stosunku do tej posiadanej przez państwa, a jego granice nieo określone.

Zaproponowana w celu weryfikacji tej hipotezy metoda badawcza wykracza poza klasyczne ramy badań zależności między prawnomiędzynarodowym obowiązkiem poszanowania integralności terytorialnej państwa a prawem do samostanowienia, kwestii istnienia prawa do secesji i nielegalnej ingerencji patrona w wewnętrzne sprawy państw macierzystych. Celem pracy jest bowiem dogłębne zbadanie czym z perspektywy prawa są państwa *de facto*, bez redukcji ich statusu do separatystycznych regionów państwa macierzystego czy marionetek patrona. Poza analizą prawną przeprowadzoną w oparciu o

metody dogmatyczną, historyczną i porównawczą, w pracy pojawiają się więc również rozliczne odniesienia do ustaleń poczynionych w sprawie państw *de facto* przez przedstawicieli nauk o polityce i stosunków międzynarodowych. Tym samym praca uzupełnia lukę w badaniach, która polega na tym, że (nielicznym) analizom sytuacji państw *de facto* prowadzonym przez prawników umyka rola odgrywana przez lokalne społeczności tych separatystycznych regionów i faktyczny poziom ich odrębności tak od państwa macierzystego, jak i patrona, zaś ocenom sytuacji państw *de facto* przez przedstawicieli innych nauk – pewne niuanse wynikające z prawa i jego interpretacji.

Praca podzielona jest na pięć rozdziałów. Rozpoczyna się od przedstawienia siatki pojęciowej (zagadnień związanych z podmiotowością prawnomiędzynarodową, państwowością i suwerennością), zdefiniowania samego pojęcia państwa *de facto* oraz jego odróżnienia od innych jednostek geopolitycznych i zbiorowości (rozdział 1). Rozdział 2 skupia się natomiast na prawnych wyzwaniach związanych z ustaleniem rzeczywistości władzy sprawowanej przez samozwańcze władze państw *de facto*, jej legalności, efektywności, roli uznania i oddzielenia działań separatystów od ich patronów. W rozdziale 3 zostają omówione kontrowersje związane ze sposobami sprawowania zwierzchnictwa terytorialnego, m.in. możliwościami jego zgodnego z prawem międzynarodowym ograniczenia, posiadaniem tytułu do terytorium, kwestiami sprawowania kontroli granicznych i wykonywania jurysdykcji. Rozdział 4 jest poświęcony zwierzchnictwu personalnemu i trudnościom związanym z ustaleniem statusu prawnego społeczności zamieszkujących państwa *de facto* oraz przysługującym im prawom w tym sporom wokół posiadania przez nie podstaw do utworzenia własnego państwa. Ostatni rozdział 5 koncentruje się na uczestnictwie państw *de facto* w stosunkach międzynarodowych, które obejmuje nie tylko reprezentację, ale także m.in. tworzenie prawa międzynarodowego i ponoszenie odpowiedzialności za jego naruszenia.

Kluczowe słowa: Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach, Naddniestrze, samostanowienie, secesja, integralność terytorialna, obywatelstwo, reprezentacja, stosunki międzynarodowe

Stepan
Kobac